

Источники и литература:

1. Аверчев А. В. Управленческий учет и отчетность. Постановка и внедрение / А. В. Аверчев. – М. : Вершина, 2006. – 75 с.
2. Друри К. Управленческий и производственный учет : учеб. / К. Друри. – М. : Юнити-Дана, 2002. – 1071 с.
3. Ефимов В. В. Метод ABC : учеб.-метод. пособие / В. В. Ефимов, Н. В. Паймушкина. – Ульяновск : УлГТУ, 2006. – 32 с.
4. Ковтун С. Управление затратами / С. Ковтун, Н. Ткачук, С. Савлук. – Х. : Фактор, 2007. – 272 с.
5. Мицкевич А. А. ABC–Costing для практического использования / А. А. Мицкевич // Экономические стратегии. – 2005. – № 3. – С. 118-122.
6. Попова Т. В. ABC/ABM/ABB – методы и системы / Т. В. Попова, В. А. Ивлев. – 1С Паблишинг, 2007. – 207 с.
7. Уильямсон О. Е. Экономика дискреционного поведения / О. Е. Уильямсон // Управленческие цели в теории фирмы. – 1974. – 122 с.
8. Хотинская Г. И. Концептуальные основы управления затратами / Г. И. Хотинская // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 4. – С. 23-30.
9. Шанк Дж. Стратегическое управление затратами : новые методы увеличения конкурентоспособности / Дж. Шанк, В. Говиндараджан. – СПб. : Бизнес Микро, 1999. – 272 с.
10. Хорнгрен Ч. Управленческий учет / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар. – СПб. : Питер, 2005. – 1008 с.

Русанов О.М.**УДК 640.6:338.583****ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ (СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ)**

І. Вступ. На сьогоднішній день рівень роботи житлово-комунальних регіональних утворень визначає рівень якості життя населення та знаходиться в прямій пропорційній залежності від професіоналізму та ефективності роботи місцевих та регіональних владних структур щодо управління комунальним майном відповідних територій та державного регулювання в сфері природних монополій.

Проблеми управління інноваційним розвитком житлово-комунальних утворень регіону та сам процес інноваційного управління стають все більш актуальними у зв'язку з реалізацією політики держави щодо впровадження інноваційних механізмів розвитку та сприяння науково-технічному прогресу у цьому секторі, що знайшло своє відображення у наступних законах: Закон України «Про управління об'єктами державної власності» [1], Закон України «Про фінансовий лізинг» [2], Закон України «Про угоди про розподіл продукції» [3], «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» [4], Постанова КМУ від 17.10.2008 р. «Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» [5]. Відповідно до цих та інших законів, інноваційний розвиток у сфері ЖКГ є пріоритетним та важливим завданням. Цей процес супроводжується подальшими перетвореннями у системи регіональної та місцевої влади, спрямованими на вирішення проблеми ефективності їх функціонування. Також в процес діяльності муніципальних (комунальних) утворень впроваджуються ринкові механізми, які відповідають особливостям виробництва специфічних бюджетних послуг.

На нашу думку ефективне управління в житлово-комунальній сфері - це управлінські інновації з позиції результативності управління ресурсами підприємств, які знаходяться у державній чи комунальній власності для забезпечення високої ефективності їх діяльності. Воно припускає високий рівень освіти державних та муніципальних (комунальних) службовців, розроблених нормативних актів, методологічних та методичних розробок, прозорість технологій, які використовуються в своїй діяльності, різноманітність форм обліку думки населення, позитивний імідж влади та підприємств та ін. Роль управлінського ресурсу в такому розумінні дозволить вирішити багато проблем в організаційно - економічному розвитку територіальних комунальних утворень.

Якщо державний та регіональний рівні управління на даний час мають теоретичну та правову базу функціонування, то муніципальне (комунальне) управління знаходиться у стадії розвитку, як в теоретичній, так і в практичній сфері. Причому, науково - теоретичний процес формування концептуально-методологічних основ результативності комунального управління істотно відстає від практичного процесу.

На сьогоднішній день теорія муніципального (комунального) управління базується на відомих положеннях загальної теорії управління, теорії державного управління, а також досягненнях корпоративного управління і знаходиться на стадії формування.

Проблеми результативного управління функціонуванням та розвитком житлово-комунальних підприємств визначені на самперед накресленими адміністративною та бюджетною реформами, а також реформою місцевого самоврядування. Практична відсутність методологічного, правового, інформаційного, методичного та інших видів забезпечення процесу муніципального (комунального) управління в умовах реформ зумовили новизну і складність поставлених в даній роботі проблем.

У роботах науковців практично відсутні питання, присвячені комплексному дослідженню природи та перспективам розвитку інноваційного управління у житлово-комунальному господарстві регіону. У існуючих дослідженнях, як правило, розглядаються окремі проблеми формування бюджетних ресурсів та

функціонування комунальних підприємств. Практично неопрацьованою залишається проблема оцінки результативності управління ресурсами житлово-комунального господарства, оскільки її рішення вимагає уточнення теоретико-методологічних основ дослідження результатів управління цими ресурсами, аналізу стратегічних умов підвищення якості життя місцевого населення та фактичних показників його рівня в динаміці, розробки організаційно-економічного механізму рішення цих проблем.

Питанням розробки методології та теорії державного управління і регулювання складними соціально-економічними системами присвятили свої праці такі відомі українські та зарубіжні вчені, як О.Кучеренка [6], Г.Волинського [7], В.Семенова [8], Є.Гайка [9], А.Ходарева [10] та багатьох інших. Науковий внесок вказаних авторів в дослідженні поставленої проблеми є значним, але ряд питань методологічного характеру, пов'язаних зі створенням механізму ефективним управлінням процесів ресурсного забезпечення ЖКС та оцінки результатів управління цими ресурсами не отримали до цих пір достатньо повного аналізу та оцінки, це і визначило вибір теми статті.

Мета статті полягає в розробці теоретичних та методологічних положень, а також методичних рекомендацій щодо оцінки результативності управління ресурсами регіональних житлово-комунальних утворень в нових умовах функціонування.

II. Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день в основі невдалих спроб реформування житлово-комунального господарства лежить безрезультатне застосування положень класичного та неокласичного вчення, яке припускає аналіз та реалізацію реформ та програм розвитку у відриві від соціальних, політичних, психологічних та інші чинників розвитку. Переосмислення підходів, методів та принципів щодо проведення реформи та розвитку ЖКС на нашу думку повинно йти поруч з фундаментальними дослідженнями у цій сфері. Так, одним з перспективних напрямів є застосування інституційної концепції, яка дозволить дати більш об'єктивну оцінку соціально - економічним та виробничим процесам, які відбуваються у житлово-комунальному господарстві (далі: ЖКГ). Принципи неокласичної теорії, які безрезультатно застосовувались, базується на методах та обмеженнях, які не об'єктивно відображають наявні процеси у житлово-комунальному господарстві. Ці обмеження почали виявлятися в процесі аналізу поведінки індивіда та взаємодії між людьми на різних рівнях, в неточності прогнозів, що виразилося у наростанні незадоволеності отриманими результатами. Застосування інституційного аналізу дозволяє точніше оцінити економічні процеси, які відбуваються в суспільстві за допомогою не тільки економічних, але й соціальних, політичних, психологічних та інші чинників розвитку.

Застосування інституційного підходу щодо вирішення поставлених проблем дає змогу виявити особливості комунальної форми господарювання як самостійного об'єкту дослідження у сфері управління, зокрема, житлово-комунальних утворень регіону. Особливості комунальних підприємств як соціально-економічних систем витікають зі специфіки та режиму комунального управління, оскільки вони є об'єктами цього управління. Головна особливість полягає у тому, що населення виступає одночасно як ціль, об'єкт та суб'єкт управління, звідси, людина - головний місцевий ресурс, який прив'язаний до певного місця мешкання, тому місцева громада та виборні нею органи влади (муніципалітет) - це організація перш за все соціального характеру, яка переслідує некомерційні цілі та управляти нею набагато складніше із-за глобальної залежності муніципальної (місцевої) влади від волі та інтересів населення й безлічі одночасно вирішуваних проблем. Дана сфера управління, на відміну від державного управління використовує в основному методи партнерства та корпоративної участі, ніж методи примушення.

На сьогоднішній день ефективний менеджмент будь-якої системи повинен використовувати і знати основні закони функціонування та розвитку організації. К цім законам відносяться закон композиції, закон пропорційності, закон найменших, закон синергії, закон впорядкованості, закон єдності аналізу і синтезу, закон самозбереження.

Принципи та підходи к регулюванню об'єктивних природних монополій таких як підприємства водопостачання та водовідведення, газопостачання і тепlopостачання витікають із самої суті функціонування цих підприємств. Повна відсутність ринкового механізму в їх діяльності з об'єктивною необхідністю вимагає присутність відповідних регуляторів з боку держави у таких сферах, як нормування (створення та дотримання норм й нормативів), ціноутворення, політики антимонопольного та конкурентного розвитку. Низький рівень державного та комунального менеджменту, незнання ними законів організації і механізмів стратегічного менеджменту привели до системної кризи в житлово-комунальному господарстві.

Так, наприклад, недотримання принципу композиції привело до хаотичному функціонуванню житлово-комунального господарства, яке виражається в неузгодженості та роз'єднаністю цілей, завдань, виконавців і керівників відповідно на всіх рівнях управлінської ієрархії. В організаційній сфері недотримання принципу композиції виразилося у дублюванні функцій та процесів (робіт) у системі житлово-комунального господарства. Так, житлово-комунальні комплекси обласних та регіональних утворень управляються відразу структурними підрозділами як обласних, районних державних адміністрацій так і виконкомами системи сільських, селищних, міських, районних, обласних рад на чолі з мером. Дублювання функцій, процесів прийняття та реалізації рішень привели до роз'єднаності процесів в самим системах житлово-комунального господарства.

У цих умовах актуальними стають проблеми управління підсистемою ресурсного забезпечення житлово-комунального господарства (правове, методичне, ресурсне, інформаційне забезпечення) та ефективного функціонування підсистеми, що управляє, компонентами якої є управління персоналом,

розробка управлінського рішення, координація реалізації проектів розвитку ЖКГ. Все це вимагає розробки нових підходів та механізмів управління територіальними ресурсами для забезпечення інноваційного розвитку ЖКГ. Згідно системного підходу, процес не може бути конкурентоздатним, якщо підсистема ресурсного забезпечення є неефективною. Перш за все проблема управління підсистемою ресурсного забезпечення торкається розвитку конкурентних відносин у цієї сфері, тобто процес забезпечення ресурсами житлово-комунального господарства повинен стати об'єктом конкурентних відносин.

На сьогоднішній час проблема ефективного управління ресурсами в основному досліджена стосовно ресурсного потенціалу країни, але сучасні українські умови вимагають окреме та ширше дослідження на регіональному рівні, що викликане рядом обставин:

По-перше, територіальні утворення вимушені шукати нові прибуткові джерела соціально - економічного розвитку. По-друге, реформування державного та комунального управління ставить питання про підвищення результативності житлово-комунальної економіки. По-третє, вирішення цих питань визначає ресурсну забезпеченість повноважень органів місцевого самоврядування в умовах бюджетного реформування. По-четверте, додання економіці країни інноваційного характеру є найважливішою умовою підвищення якості життя населення.

Отже, разом з поглибленням та систематизацією досліджень щодо управління підсистемою ресурсного забезпечення на регіональному рівні, актуальним є вивчення поставленої проблеми на муніципальному (місцевому) рівні. Розрив між ресурсними можливостями муніципальних (комунальних) утворень та зобов'язаннями, які покладаються на них, з боку державних органів управління муніципалітети намагаються компенсувати шляхом пошуку не тільки додаткових фінансових ресурсів, але й пошуком нових інноваційних технологій управління ресурсами муніципальних (місцевих) утворень. В контексті цього реформа у напрямку більшої організаційно-економічної незалежності місцевих органів влади повинна стати тим чинником, котрий збалансує фінансові відносини у цієї сфері.

На даний час порушення в управлінні місцевими ресурсами можна пояснити не тільки недостатністю засобів місцевих бюджетів, але й відсутністю нормативних документів або ігноруванням їх в діяльності органів місцевого самоврядування, недоліком кваліфікованих кадрів, а особливо недостатньо високим рівнем теоретико-методологічного забезпечення оцінки результативності управління місцевими ресурсами. Наука та практика показують, що рівень життя народу і його добробуту залежать від системного підходу до управління й ефективності цього управління, тобто від науково - освітнього ресурсу, який є основною складовою інноваційності економіки. Сьогодні все більше вартості створюється за допомогою нематеріальних активів та інтелектуального капіталу.

У зв'язку з цим для інноваційного розвитку житлово-комунального господарства певних муніципальних (комунальних) утворень необхідно застосовувати нові підходи та принципи, направлені на активне використання інновацій та новітніх технологій у житлово-комунальній сфері. В умовах реформування державного та муніципального управління є необхідність у розробці ефективних підходів до оцінки результативності управління ресурсами муніципальних утворень, цей факт робить актуальним дослідження всього комплексу питань, які торкаються управління ресурсами муніципальних утворень, зокрема управлінського ресурсу в контексті розробки методологічних та методичних підходів до оцінки результативності управління. Інновації у сфері управління житлово-комунальним комплексом, а саме, в адміністративно - управлінському блоці (підсистемі «Управління» органів місцевого самоврядування) місцевого утворення є не зовсім ясними не тільки у сфері муніципального управління, але й в суб'єктах підприємництва інших форм власності.

Ці об'єктивні обставини вимагають формування інноваційної системи управління ресурсами житлово-комунального господарства території, оцінки результативності його функціонування, уточнення понятійного апарату реалізації даної системи управління.

Функціонування системи інноваційного управління житлово-комунального господарства (СІУЖКГ) припускає:

- встановлення системи цілей управління;
- впровадження нових організаційних та виробничих форм управління підприємствами;
- формування впорядкованої системи функцій управління;
- формування показників (індикаторів) оцінки результативності управління;
- розробку методичних підходів до оцінки результативності управління;
- розробку та реалізацію міністерських та регіональних цільових програм;
- впровадження моніторингових досліджень за наслідками управління;

Концептуально-логічна схема функціонування системи інноваційного управління житлово-комунальним господарством представлена на рис. 1.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ (СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ)

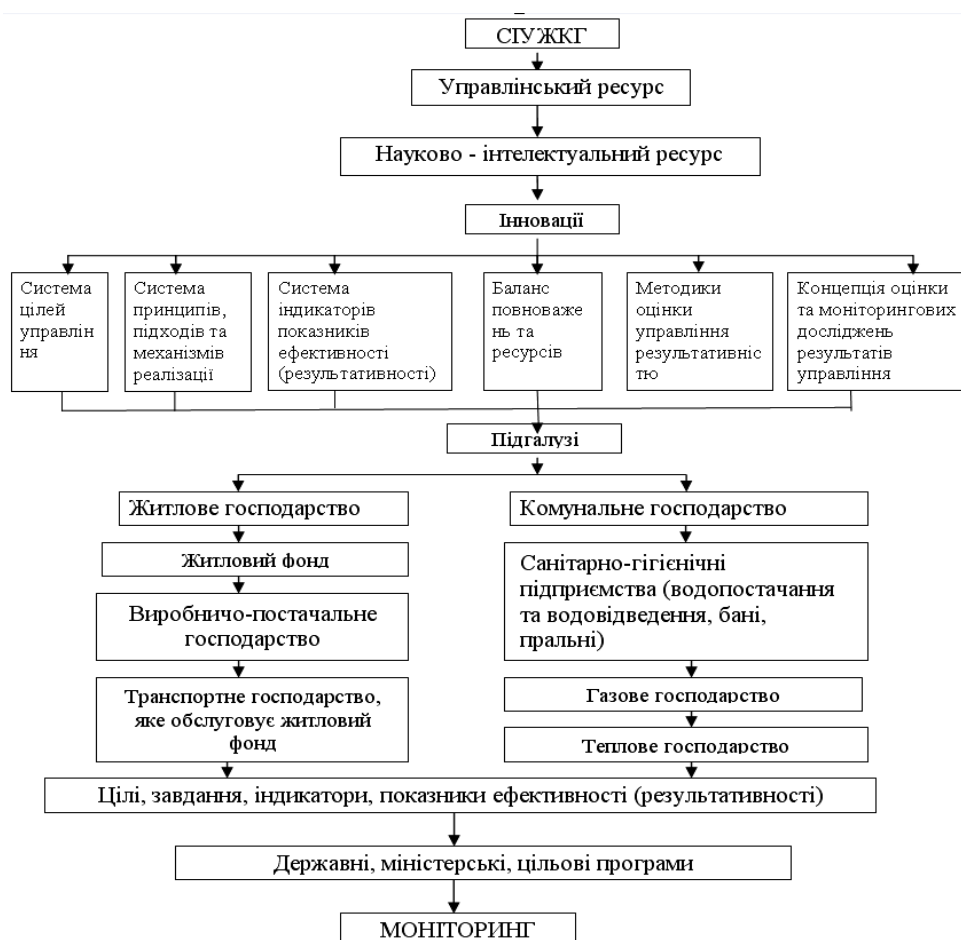

Рис. 1. Концептуальна модель функціонування системи інноваційного управління житлово-комунальним господарством

Цілі та критерії оцінки результативності управління в різних сферах ЖКГ виглядатимуть таким чином. Генеральна мета розвитку ЖКГ на інноваційній основі - підвищення якості життя населення. Ця ціль в свою чергу має на увазі підвищення якості використання економічних ресурсів у ЖКГ.

Згідно з головною ціллю першого рівня дерева цілей однією з основних цілей другого рівня (підсистеми) житлово-комунального господарства є забезпечення ефективного використання економічних ресурсів з метою збереження високих темпів економічного розвитку житлово-комунального комплексу.

Цілі третього наступного рівня або ефективне використання економічних ресурсів будуються наступним чином:

1. Ефективне використання природних ресурсів, які знаходяться на відповідній території.
2. Ефективне використання основних та оборотних активів, які знаходяться у комунальній власності.

Під реалізацію поставлених стратегічних цілей ефективного управління підсистемою ресурсного забезпечення необхідно будувати відповідні організаційні структури, з урахуванням інституційного підходу.

В свою чергу основним завданням управління комунальним майном, яке знаходиться у комунальній власності є підвищити результативності його використання, яка визначається за допомогою показників таблиці 1.

Таблиця 1. Показники результативності діяльності комунальних підприємств

Найменування показника	Визначення показника
Показник безпосереднього результату	Кількість та якість вироблених та наданих послуг
Показник результативності	Частка прибутку, податків яка поступила до місцевого або регіонального бюджету та задоволеність споживача якістю послуг
Показник ресурсів (витрат)	Звітні дані про бюджетні витрати на виробництва цих послуг

Приклад показників (індикаторів) оцінки результативності програмного інноваційного управління представлені у таблиці 2.

Таблиця 2. Запропонована система індикаторів оцінки результативності реалізації регіональних та місцевих програм щодо основних галузей

Види діяльності	Показники (індикатори) результативності
1. Житлове господарство : 1.1. Житловий фонд Організація забезпечення надання загальнодоступності житла для пільгових верст населення, а також для інших споживачів належної якості та по доступній ціні 1.2. Виробничо-постачальне господарство Забезпечення нормальної роботи житлового фонду 1.3 Транспортне господарство, яке обслуговує житловий фонд Забезпечення належного рівня обслуговування житлового фонду	Низька ставка іпотечного кредитування, Коефіцієнт вводу нового житла в експлуатацію Своєчасний поточний та капітальний ремонт майна та належна підтримка Склад та структура рухомого майна Коефіцієнт оновлення рухомого майна.
2. Комунальне господарство 2.1. Водопровідно-каналізаційне господарства Організація належного водопостачання та водовідведення 2.2. Газове господарства Забезпечення газом населених пунктів та стабільний його відпуск населенню та на комунально-побутові потреби 2.3. Теплове постачання Забезпечення теплом житлових будинків, закладів освіти, охорони здоров'я, культури та інших об'єктів соціальної сфери є одною із актуальних проблем житлово-комунального комплексу.	Дотримання норм та нормативів виробництва води Ввід в експлуатацію нових стандартів якості води згідно з Європейськими нормами та нормативами Цілодобове постачання води Коефіцієнт газифікації населених пунктів Проведення енергозберігаючих технологій Своєчасна подача тепла населенню, комерційним та некомерційним організаціям. Коефіцієнт теплових втрат при транспортуванні тепла від виробників до споживачів. технічний стан теплових мереж та коефіцієнт оновлення.

Відповідно до поставленої мети розвитку житлово-комунального господарства необхідно упроваджувати нові організаційні форми управління комунальними підприємствами, які забезпечать консолідацію інтересів населення, бізнесу та органів місцевого самоуправління (далі: ОМСУ) по багатьом принциповим питанням соціально-економічного розвитку територіальних утворень та анулюють дублювання функцій і як наслідок безвідповідальність. Для реалізації цілей та завдань необхідно чітко визначити набір функцій, а вони в свою чергу повинні бути прив'язані безпосередньо до відповідальних посадових осіб та виконавців.

Висновки: В ході дослідження було отримано наступні висновки концептуально-теоретичного напрямку:

1. На сьогоднішній день в основі невдалих спроб реформування житлово-комунального господарства лежить безрезультатне застосування положень класичного та неокласичного вчення, яке припускає аналіз та реалізацію реформ та програм розвитку у відриві від соціальних, політичних, психологічних та інші чинників розвитку та відсутність системи ефективного менеджменту, в контексті повного ігнорування основних законів, підходів та принципів функціонування та розвитку організації. К цім законам відносяться закон композиції, закон пропорційності, закон найменших, закон синергії, закон впорядкованості, закон єдності аналізу і синтезу, закон самозбереження.

2. Було встановлено особливості комунальних підприємств як соціально-економічних систем, які витікають зі специфіки та режиму комунального управління, оскільки вони є об'єктами цього управління. Головна особливість полягає у тому, що населення виступає одночасно як ціль, об'єкт та суб'єкт управління, тому муніципалітет - це організація перш за все соціального характеру, яка переслідує некомерційні цілі та управляти нею набагато складніше із-за глобальної залежності муніципальної (місцевої) влади від волі та інтересів населення й безлічі одночасно вирішуваних проблем.

3. Відповідно до поставленої мети розвитку житлово-комунального господарства на інноваційній основі та вищенаведеними особливостями необхідно упроваджувати нові організаційні форми управління комунальними підприємствами, які забезпечать консолідацію інтересів населення, бізнесу та органів місцевого самоуправління по багатьом принциповим питанням соціально-економічного розвитку територіальних утворень та анулюють дублювання функцій і як наслідок безвідповідальність. Для реалізації цілей та завдань необхідно чітко визначити набір функцій, а вони в свою чергу повинні бути прив'язані безпосередньо до відповідальних посадових осіб та виконавців. До перспективним напрямкам подальших досліджень логічно віднести сам процес розробки нових організаційних форм функціонування житлово-комунальних регіональних утворень з урахуванням міжнародного опиту та системного підходу.

Джерела та література:

1. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=185-16>.
2. Закон України «Про фінансовий лізинг» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=723%2F97-%E2%F0>.
3. Закон України «Про угоди про розподіл продукції» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1039-14>.

4. Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1869-15>.
5. Постанова КМУ від 17.10.2008 р. «Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=921-2008-%EF>.
6. Прес-конференція міністра з питань ЖКГ Олексія Кучеренка на тему : "Зміна влади та ЖКГ сценарії розвитку" : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjkg.gov.ua/press/news/754-vidbulas-pres-konferenciya-v-o-ministra-z-pitan.htm>.
7. Волинський Г. Про деякі напрями реформування житлово-комунального господарства України / Г. Волинський // Економіка України. – 2009. – № 8. – С. 78-84.
8. Семенов В. Г. Управление теплоснабжением : [Электронный ресурс] / В. Г. Семенов. – Режим доступа : <http://www.ice.ru/teploreform/91327>.
9. Гайко Є. Проектне фінансування комунальної інфраструктури: світова практика / Є. Гайко // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 1. – С. 26-31.
10. Ходарев А. Государственно-частное партнерство в сфере водоснабжения и водоотведения (из опыта предприятий Ростовской области) : [Электронный ресурс] / А. Ходарев. – Режим доступа : <http://www.vestnik.fa.ru/archive/2008.02-46.pdf>

Свірідова Н.Д., Пристюк В.М.

УДК 336

ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ В ІНДУСТРІАЛЬНОМУ ТУРИЗМІ

Постановка проблеми. Туризм в умовах ринкових відносин перетворюється в складну, динамічну систему, яка функціонує в надзвичайно великомасштабному, швидкоплинному соціально-економічному середовищі. Весь спектр складних позитивних і негативних процесів, суперечливих тенденцій, що відбуваються в економічному і соціальному житті. Тому невід'ємною рисою туристського бізнесу є ризики, які різняться причинами виникнення, широтою дії й іншими показниками.

Недолік науково-обґрунтованих підходів до визначення ризиків та їх особливостей, що притаманні різним видам туризму призводить до таких небажаних наслідків, як втрата прибутку, нереалізовані путівки, зниження ефективності інвестицій, виникнення збитків при укладанні угод, скорочення ресурсної бази і тощо.

Актуальність розвитку індустріального туризму доведено у країнах з розвинутою економікою, що є вагомим приводом вважати за доцільне розвивати даний вид туризму у нашому регіоні. Луганська область відома за її межі наявністю багатьох промислових підприємств, тому індустріальний туризм може стати одним із механізмів налагодження економічного стану нашого регіону. Саме тому, питання дослідження ризиків в індустріальному туризмі є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням аналізу та оцінки ризиків у діяльності підприємств присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок у розвиток даних питань внесли вчені економісти: В.А. Абчук, А.П. Альгін, К.М. Аргінбаєв, М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, В.В. Боков, В.А. Боровкова, Є.С. Васильчук, В.В. Глущенко, П.Г. Грабовий, В.М. Гранатуров, А.М. Дубров, Б.А. Лагоша, А.А. Первозванській, Б.А. Райзберг, В.Т. Севрук, А.А. Співак, В.А. Чернов, А.С. Шапкін, А.Д. Шеремет та ін. Серед зарубіжних учених можна відзначити роботи: У. Бартона, Т. Бачкай, Е. Вогхана, М. Гріна, С. Вільямса, К. Редхеда та інші.

Дослідженню ризику у сфері туризму приділялася увага у роботах В.В. Вітлінського, І.Ю. Івченко, О.С. Шапкіна, Т.М. Чечетова-Терашвілі, Л.І. Донець, В.А. Боровкова, Г.В. Чернової та інших.

Однак, незважаючи на значну кількість досліджень в області ризиків, особливо в індустріальному туризмі, багато теоретичних та методичних питань цієї важливої проблеми ще не вирішені.

Мета статті. Дослідити види ризиків, що виникають під час подорожі у туристів та які можуть виникнути на підприємствах, що є об'єктами індустріального туризму.

Виклад основного матеріалу. Індустріальний туризм як важливе соціально-економічне явище, перебуває в прямій залежності від економічного становища й загальної стратегії розвитку регіону. У багатьох закордонних країнах індустріальний туризм є одним з найбільш прибуткових видів економічної діяльності, являє собою джерело прибутку, валютних надходжень, сприяє розвитку багатьох суміжних галузей [1, с. 58].

Індустріальний туризм впливає (мультиплікативний ефект) на розвиток інших галузей народного господарства: транспорту, торгівлі, зв'язку, побутового обслуговування, сільського господарства і т.д. [2, с. 29].

Таким чином, індустріальний туризм є одним із найризикованіших, внаслідок чого збільшується число ризикових випадків, характерних лише для такого виду туризму.

Насамперед, при дослідженні ризиків в індустріальному туризмі необхідно виділити суб'єкти, що піддаються ризикам, а саме: туристи, які виступають як споживачі турпослуг і підприємства, що є об'єктами індустріального туризму.